

Atribut—superlativ

Un fel curios de superlativ rezultă din repetarea cuvântului în formă de atribut genetivăl E vorba, la origine, de un genetiv al comparației, care se găsește și în latina vulgară, fiind parte de origine populară, parte venit din limbile orientale, mai ales pe calea cărților și formulelor religioase (*rex regum, dominus dominorum, principum princeps, episcopus episcoporum, servus servorum, disciplina disciplinarum, venena venenorum, caeli caelorum, saeculo saeculorum*, etc., cf Stoltz-Schmalz-Hofmann, *Lat Grammatik*⁵, II, pp 390—391) Cântarea cântărilor, în veacul veacului, în vecii vecilor, începutul începutului, capătul capătului sau capelor, comedia comediuor, frumoasa frumoaselor, ocara ocărnilor, etc., și genetiv cu de *neam de neam*, veci de veci Ex Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat, acum și în vecii vecilor, Amin (Al O Teodorianu, *Hronicul măscăriciului vălătuc*, București, 1928, p 18), Când l-a strigat împăratul pe nume, el, robul, a răspuns aşa, încet, din fundul-fundului (L Morariu, *De la noi*³, p 119), Ia urma urmei ce știi eu ce-i mai dă (id, ib, p 89), și la urma urmei tot pe-a ei eșea (Al O Teodoreanu, o c, p 18), pună mâna pe zid, și minunea minunilor, se face o ușă (L Morariu, ib, p 69), neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan (Odobescu, la Tiktin, *DRG*, 1043), [Mama] îl vedea întrând prin case mari pe unde neam de neamul ei n'a călcat (Vlahuță, Icoane, ap Tiktin, ib), arom. Aleptul aleptilor și șonile a șonilor, năs eară (P Papahagi, *Basme arom*, p 132)

N DRĂGANU

V

O seamă de sărbisme din Banat

Căigánă, căigaină, găigánă „ouă sparte în unsoare, jumări de ouă” Dicționarul Academiei compară forma *căigana* cu ung *kajgonya*, iar pe *găigana* îl derivă din turc *kajgana*.

Răspândirea geografică (Banat, Hunedoara) a celor trei forme de mai sus este un indiciu sigur că ele trebuie să derive din sârb *kāgana*, idem De fapt, dacă acest cuvânt ar fi de origine ungurească, ar trebui să se întâlnească mai cu seamă în regiunile de Nord-Vest ale Transilvaniei, unde influența maghiară a fost mai puternică, nu în Banat și în Sud-Vestul Ardealului, regiuni expuse influenței sârbești Pe de altă parte *găigană* nu poate fi un împrumut direct din limba turcească, știm că elementele turcești din Banat au intrat în graful acestei provincii printr-o filieră sârbească (v. Șăineanu, *Influența orientală*, vol. I, 80—84)

Întocmai ca la toate elementele turcești din Banat și Ardeal intrate prin limba sârbească, și în cazul acesta accentul nu cade pe vocala finală, ci pe silaba penultimă *căfă*, *căfánă*, *căigánă*, pe când în Muntenia și Moldova accentul turcesc s'a păstrat *cafeă*, *cafeneă*, *gaigană*

Mau, art *ma-ul* „avânt, putere, energie, prezență de spirit, îndemn” (v. Molin, *Din Graul Bănățenilor*, Noua Revistă Română, 1910; Lîuba-Iana, *Topografiă satului și hotarului Măidan*, Caransebeș, 1895; Novacovici, *Cuvinte Bănățene*, Oravița, 1924, Weigand, *Der banater Dialekt*, Jahresbericht, III *mau* „Lust, Energie” [Weigand scrie, „îmi pierdut *mau*”, corect „îmi pierdut *mau*”, adecă *ma-u* în două silabe]) <sârb *mäh* „impetus, vis, violentia, furor, motus, momentum”

Pentru formă, cf sl *prahū*>Ban *prau*, sl *vrahū*>Ban *vrau*, „vraf”

În limba sârbească *mah* e foaite des întrebuințat în locuțiuni ca acestea *uzeti mah*, *učiniti mah*, *dati mah nogama*, „a-și lua avânt”, *uzeti mah*, *oteti mah*, *preoteti mah*, „a devini mai tare, a birui”. În Banat întâlnim locuțiuni care par a fi decalcuri de pe cele sârbești însărate mai sus *A-și lua mau*, „a-și lua avânt”, *I-am făcut mau să fugă*, „i-am făcut vânt să fugă” (v. Molin, op. cit.), *A prinde mau*, „a prinde putere (ibid.)”, *I-au luat maul în luptă*, „l-a întrecut” (v. Lîuba-Iana, op. cit.)

Gieco în expresia „*nu dzîse niș greco*” = nu zice nici căre (v Novacoviciu, op cit, Costin, *Graful Bănațean*, Timișoara, 1926, s v) Trebuie să fie sărb (*g*)de „unde” *ko* „cine” (trecerea *de>ge* e obișnuită în Banat chiar în împrumuturi recente sărb. *dever* „vornicel la nuntă, frate de mireasă” >*grevăr* (v Costin, op cit)

Șolă pl *sole* E termenul curent în Banat pentru „ceașcă” Se aude și *sol*, *soluri* (v Costin, op cit) E împrumutat din sărb *šolja* „idem” (<germ *Schale*, cu un *a* închis în spre *o* ca în dialectele germane de Sud Bavaria, Austria)

Iată deci încă un exemplu de adăogat la cele date de d-l Pușcariu (DR V, 755) în care unui *l* sărbesc îi corespunde un *l* românesc nepalatal Prin urmare, originea sărbească a omonimului *sole* „opinci” poate fi considerată ca sigură

Chițele „fotă dinapoi, crucuri de la fota dinapoi” (v Costin, op cit s v) D-1 prof Drăganu (în DR IV, p 153) derivă pe *kiczelie* „praecinctorum” dat de Anonymus Caransebesiensis în vocabularul său (v Revista „Tinerimea Română”, Noua serie, vol I, București, 1898, p 346), din ung *kecele*, *kocole*, *kocoloje*, *kocolye* Cum însă acest cuvânt e răspândit astăzi mai cu seamă în sud-vestul Banatului (în nord și nord-est se zice *opreg*), e mult mai probabil că a fost împrumutat din sărbește E adevărat că sărbescul *kècelja* „praecingulum” e însuși un împrumut din ungurește (v *Rječnik*, s v); în Banat avem însă multe ungurisme întrate prin filieră sărbească ceea ce se poate vedea după fonetismul lor de ex *acov*, *arșov* (v DA s v)

În cazul lui *chițele*, singur criteriu geografic ne face să credem că e de origine sărbă

E de remarcat că din *chițele* s'a format un singular analogic *chițeă* (v Costin, op cit s v).

Sălată „salată” D-1 prof Drăganu îl derivă pe *selate* al lui Anonymus Caransebesiensis din ung *saláta* (DR IV, p 157) Cum *selate* al Anonimului din Caransebes, adeca al lui Mihail Halici, trebuie cetit *sălată* și nu *șălată* (ș notat de Halici *sh*), e mai probabil că e sărbescul *salata* decât ungurescul *saláta* În părțile mai expuse influenței ungu-

rești ale Transilvaniei, acest cuvânt se pronunță *șelate* sau *șălată*. În cazul acesta și inițial e un indiciu sigur despre originea ungurească a cuvântului

Prin urmare acest „Kulturwort” mi-a venit prin trei filiere în Muntenia și Moldova din neogreacă, *salată*, în Transilvania din maghiară, *șelate*, iar în Banat din sârbocroată, *sălată*

E. PETROVICI

VI.

Vocalele fără de voce în Românește

Definiția vocalelor. Vocalele fără de voce în Rusește, Franceză, Portugheză.

După definiția Prof. Jones (dela *University College-Londra*) vocala este „un sunet cu vibrația coardelor vocale în producția căruia aerul curge continu prin faringe și gură fără nici o piedecă sau strâmtare care să aducă o fricțiune auzibilă”.

Sau mai pe scurt, se poate spune, că o vocală nu-i alt ceva decât însăși vibrația „(bâzâitul)” coardelor vocale în surgereea fără nici o obstrucție a aerului din plămâni, prin laringx, farinx și gură

Aceasta e definiția vocalelor obișnuite pentru că limbajul cunoaște—oricât ar părea de paradoxal—și vocale produse prin simpla trecere a aerului prin gură fără „bâzâitul” coardelor vocale. Aceste vocale nu se deosebesc perceptibil de vocalele șoptite (încercați să șoptiți vocalele limbii noastre de pildă și veți avea o idee destul de lipsită de felul cum sună vocalele fără de voce).

Multe limbi europene nu cunosc acest fel de vocale (numite și devocalizate). Așa de pildă în 1 engleză vocale „șoptite” nu fințează. La fel germana, suedeza, italiana* și

* [Totuși laberg și Jüd în *Der SprachAtlas als Forschungsinstrument* Halle 1928, p. 216—217 ne singură „dass man in der Toscana, anderswo in Mittelitalien die auslautenden Vokale oft blos haug oder ffustert” S. P.]